

УДК 94(477)+929:94(430+436)«20»

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ: ІСТОРИКИ ТА ТЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

Тетяна ШЕВЧЕНКО

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник відділу історичних студій НДІУ

Анотація. У статті розглянуто специфіку «особистісного фактора» в розвитку українознавства в Німеччині та Австрії. Автор окреслює коло сучасних німецькомовних істориків Східної Європи, які спеціалізуються на вивченні історії України, та представляє їхній колективний портрет.

Ключові слова: українознавство, Німеччина, Австрія, німецькі історики, австрійські історики.

ИСТОРИЯ УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННОЙ НЕМЕЦКОЯЗЫЧНОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ НАУКЕ: ИСТОРИКИ И ТЕМАТИКА ИССЛЕДОВАНИЙ

Татьяна ШЕВЧЕНКО

кандидат исторических наук,
старший научный сотрудник отдела исторических студий НИИУ

Аннотация. В статье рассмотрена специфика «личностного фактора» в развитии украиноведения в Германии и Австрии. Автор очерчивает круг современных немецкоговорящих историков Восточной Европы, которые специализируются на изучении истории Украины, и представляет их коллективный портрет.

Ключевые слова: украиноведение, Германия, Австрия, немецкие историки, австрийские историки.

THE HISTORY OF UKRAINE IN THE CONTEMPORARY GERMAN-SPEAKING HISTORICAL SCIENCE: HISTORIANS AND RESEARCH AREAS

Tetiana SHEVCHENKO

Candidate of Historical Sciences,
senior researcher of the Department of Historical Studies of the RIUS

Annotation. The paper examines specific features of «personal factor» in the development of Ukrainian Studies in Germany and Austria. It outlines a circle of contemporary German-speaking historians of Eastern Europe specializing in the history of Ukraine and presents their collective portrait.

Key words: Ukrainian Studies, Germany, Austria, German historians, Austrian historians.

На межі XX і XXI ст. українознавчі дослідження в німецькомовних країнах відокремилися від досліджень Росії і Польщі як самодостатній напрямок, але Україна зазвичай розглядається у порівняльній перспективі з іншими країнами колишнього СРСР, країнами Центрально-Східної Європи або ЄС. Українознавство ж розвивається в наукових центрах Німеччини та Австрії насамперед завдяки ентузіазму окремих вчених, зокрема істориків. Саме німецькі історики-україністи розгорнули дискусію щодо невідповідності російськоцентричних парадигм, які панують у німецькій політиці, історичним та політичним реаліям, а також щодо маргінального місця українських студій в німецькій науці [41]. Адже за всі роки незалежності України в Німеччині так і не з'явилося ясного усвідомлення, що наша держава суверенна і має повне право самостійно ухвалювати рішення стосовно своєї зовнішньої політики. У червні 2014 р., в умовах російської агресії проти України, на зустрічі українських та німецьких істориків Асоціація істориків Німеччини – найбільше європейське об'єднання вчених-гуманітаріїв – зініціювала створення Німецько-української історичної комісії. 27 лютого 2015 р. у Мюнхені було створено Німецько-українську історичну комісію, покликану зміцнювати інституційні зв'язки між науковими установами України та Німеччини і поширювати в Німеччині знання про українську історію та культуру.

Першим спробу дослідити німецьку історіографію історії України зробив 1996 р. А. Каппелер – один із провідних істориків-україністів Заходу [5]. І. Мусієнко проаналізувала головні тенденції розвитку німецької та австрійської

історіографій новітньої історії України та досягнення істориків [7], тенденції розвитку україністики в Німеччині та Австрії в XX – на початку XXI ст. [6]. П. Барвінська, досліджуючи інтерпретації образу Східної Європи, проаналізувала місце українського чинника в німецькій гуманітарній науці та академічному середовищі [1, 2]. Діяльність дослідників Гуманітарного наукового центру історії та культури Центрально-Східної Європи у Ляйпцигу висвітлена у статтях Ф. Гадлера (період 1995–2000 рр.) [23] та І. Мусієнко (період 1995–2005 рр.) [8]. Німецька історіографія подій Другої світової війни, дотична історії України (воєнні події, окупаційна політика, соціальна проблематика), висвітлена М. Дубик [4].

З огляду на вирішальну роль «особистісного фактора» у розвитку німецької та – ширше – німецькомовної україністики розглянемо персоналії провідних істориків-україністів та сферу їхніх наукових інтересів. Загальний нарис їхнього колективного портрета дасть уявлення про специфіку функціонування сучасного німецького українознавства, його персональний аспект, популярну тематику зацікавлень. За межами нашого огляду залишилися вчені, автори окремих статей чи навіть монографій, для яких українська тематика є сферою спорадичного наукового інтересу, як-от Гергард Зімон, Томас Вюнш, Кароліне Мілов, Дітмар Нойтатц та багато інших.

Для аналізу ми обрали тринадцять представників німецькомовної науки, які працюють у галузі історії України та суміжних – історії української культури, Церкви, міжетнічних стосунків тощо. Це:

1. Альфрід Айсфельд, колишній керівник Гьоттінгенського відділення

Інституту культури та історії німців у Північно-Східній Європі, зараз науковий співробітник цього Інституту при Гамбурзькому університеті;

2. Лілія Бережна, науковий співробітник Центру провідного досвіду (Exzellenzcluster) «Religion und Politik» університету в Мюнстері;

3. Катрін Бьокх, професор Інституту досліджень Східної та Південно-Східної Європи у Регенсбурзі;

4. Анна Вероніка Вендланд, директор Інституту історичних досліджень Східної та Центральної Європи Гердера у Марбурзі;

5. Рікарда Вульпіус, науковий співробітник кафедри історії Східної та Південної Європи Мюнхенського університету;

6. Гвідо Гаусманн, професор кафедри історії Східної та Південної Європи Мюнхенського університету;

7. Франк Гольчевський, професор-емерит історії Східної Європи Гамбурзького університету;

8. Франк Грелька, науковий співробітник Центру міждисциплінарних польських студій Європейського університету Віадрина у Франкфурті-на-Одері.

9. Вільфрід Їльге, науковий співробітник Інституту славистики Ляйпцизького університету, до 2010 р. – Гуманітарного центру досліджень історії та культури Центрально-Східної Європи при Ляйпцизькому університеті.

10. Керстін Йобст, професор Інституту східноєвропейської історії Віденського університету, доцент історії та суспільств Східної Європи Університету бундесверу Гельмута Шмідта у Гамбурзі (2009–2011 рр.);

11. Андреас Каппелер, професор-емерит історії Східної Європи Віденського

та Кьольнського університетів (у 1982–1998 рр.);

12. Рудольф А. Марк, професор міжнародних стосунків та історії Східної Європи Університету бундесверу Гельмута Шмідта у Гамбурзі;

13. Таня Пентер, професор історії Східної Європи Гайдельберзького університету.

Як бачимо, географія наукових центрів, де розвивається історія України, досить широка: Австрія, Схід Німеччини (Ляйпциг і Франкфурт-на-Одері), Південь (Регенсбург, Мюнхен), Південний Захід (Гайдельберг), Центр (Марбург), Захід (Мюнстер), Північ (Гамбург). Понад чверть істориків не мають статусу професора та захищеної габілітаційної роботи, а В. Їльге не має ступеня доктора. А. Каппелер і Ф. Гольчевський – професори-емерити, які не провадять викладацької діяльності.

З обраної групи істориків близько третини народилися за межами Німеччини: у Швейцарії – А. Каппелер (випускник Цюрихського та Віденського університетів), Польщі – Ф. Гольчевський (виходець з родини євреїв-емігрантів, випускник Кьольнського університету), Росії – А. Айсфельд (випускник Мюнхенського університету), Україні – Л. Бережна (випускниця МДУ та Центральноєвропейського університету в Будапешті). Значна частка вихідців з-поза меж Німеччини корелюється з незначним інтересом у німецькій науці до східноєвропейських студій загалом протягом тривалого часу. Останнє пов'язано не лише із закритістю радянських архівів (Східна Європа асоціювалася переважно з Росією/СРСР), а й негативними конотаціями самого поняття Східної Європи: «Уявна Східна Європа вважалась відсталою, і брудною,

і варварською і т. п.» [12]; «Образ Східної Європи, перш за все в Німеччині і значною мірою також в Швейцарії, ідентифікувався з відсталістю, насиллям та комунізмом» [15]; «Схід підсвідомо означає насамперед війну, Гітлера, смерть, в кожному випадку якусь неприємність» [14]. Тому нові дослідницькі можливості, які дало постання незалежної України, виявили нерозуміння самого поняття України. Ф.Гольчевський згадував: «І коли я, наприклад, в 90-і рр. займався Україною, то часто чув питання: «Що це таке взагалі? Чи є українська мова?» і так далі і тому подібне» [13]. Адже українців вважали росіянами, а історію України – частиною історії Росії [32, S. 61–62], а русоцентрична концепція досі домінує в німецькій історії Східної Європи [1, с. 292].

В обраній групі істориків-україністів бачимо представників трьох генерацій: воєнної та повоєнної (1943–1951 р. н.: Каппелер, Гольчевський, Айсфельд, Марк), народжених у 1960-х роках (Бьокх, Гаусманн, Пентер, Вендланд, Йобст) та у першій половині 1970-х років (Вульпіус, Їльге, Бережна, Грелька). Студії Каппелера і Гольчевського припали на 1960-ті роки, один із найнесприятливіших періодів для розвитку українських студій, коли зацікавлення вивченням історії України серед німецьких науковців зменшилось, а «українська історіографія розглядалась більшістю німецьких фахівців із питань Східної Європи в тісному взаємозв'язку з її інструменталізацією для імперської політики Німеччини щодо Росії і Польщі» [32, S. 61]. На період «нової східної політики» припадає розширення у ФРН мережі університетських центрів східноєвропейських студій, зростання зацікавлення історією Польщі і Чехії [1, с. 274–285]. Цей

період – перша половина 1970-х – припав на студії Айсфельда і Марка (випускник Майнцького університету). Перша половина 1980-х – на студії Гаусманна (випускник університетів Мюнстера і Кьольна) і Йобст (випускниця Віденського і Майнцького університетів). На другу половину 1980-х та межу 1980-х і 1990-ті роки припадають студії Бережної, Бьокх (випускниця університетів у Регенсбурзі і Мюнхені), Вульпіус (навчалась в університетах Фрайбурга, Іркутська, Берліна), Їльге (закінчив університет у Майнці), Грельки (випускник театрознавчих студій Рурського університету в Бохумі, Ягеллонського університету у Кракові), Вендланд і Пентер (обидві випускниці Кьольнського університету). Саме у другій половині 1980-х років відродження національних рухів неросійських народів в СРСР поживило зацікавлення німецьких вчених українською історією [32, S. 66]. Серед істориків-україністів найбільше випускників Кьольнського університету – чотири особи, Майнцький університет закінчили три особи, Віденський і Мюнхенський – по дві особи відповідно. У Кьольнському університеті захистили докторські і/чи габілітаційні роботи Гольчевський, Вендланд, Пентер, Гаусманн; у Мюнхенському – Бьокх і Айсфельд; у Гамбурзькому – Йобст; у Бохумському – Грелька (випускник Рурського університету в Бохумі, Ягеллонського університету у Кракові, театрознавчі студії), у Цюріхському – Каппелер, Вільному університеті Берліна – Вульпіус, Московському – Бережна.

А. Каппелер був одним із перших істориків з німецькомовних країн, який у 1980-х роках зайнявся вивченням історії України. Він є автором праць з

питань українського національного руху в Російській імперії, націєтворення, націоналізму та полікультурності в Україні [11], узагальнюючої синтези історії України [9], монографій та редактованих збірників з історії національного будівництва [32] та російсько-українських стосунків, подружжя Олександрів та Петра Єфименків [30, 31]. Ф. Гольчевський вивчає українсько-німецькі та українсько-єврейські стосунки [20], долю галицьких євреїв під час Другої світової війни [21] та інші теми, пов'язані воєнним та міжвоєнним періодами історії України. Т. Пентер є авторкою монографій із соціальної та культурної історії Одеси 1917 р. [38] та Донбасу 1929–1953 рр. (дослідження примусової праці в період сталінізму та нацизму) [37] і статей, присвячених нацистському окупаційному режиму та колаборації в Україні. А. В. Вендланд спеціалізується на культурних та соціальних проблемах Галичини та міського життя Львова у XIX – XX ст. [40]. Г. Гаусманн досліджував історію єврейської громади Одеси [24], соціальний та національний аспекти історії Одеського університету в 1865–1917 рр. [25], значення пам'яті про Полтавську битву 1709 р. для пошуків української ідентичності в Європі. Г. Гаусманн та А. Каппелер є співавторами узагальнюючої праці з української держави [33]. К. Бюкх є фахівцем з історії сталінізму в Україні часів Другої світової війни [17], зокрема антирелігійної політики в УРСР [3], у співавторстві з Е. Фьольклем вона видала нарис історії України від 1917 р. до Помаранчевої революції [18]. К. Бюкх є авторкою численних статей з історії Церкви в Україні у XX ст., а також повоєнної історії галицьких євреїв. Історична культура України, історична

пам'ять та історична політика в сучасній Україні знаходяться в центрі зацікавлення В. Їльге [19]. Р. Вульпіус спеціалізується на темах релігії, мови та українського національного руху у XIX і XX ст., українській історії XVI – XVIII ст. [39]. К. Йобст вивчає українсько-польські стосунки в Галичині 1890–1914 рр. [29], Галичину в історії та літературі [27], дискурс Криму в Російській імперії [28], вона є автором узагальнюючої праці з історії України [26], а також статей з різних питань політичної, національної та культурної історії Криму і Галичини XIX і XX ст. Наукові інтереси Ф. Грельки охоплюють український національний рух часів німецьких окупацій України часів I і II світових воєн та українсько-німецьких стосунків цього періоду [22]. Праці Р. А. Марка присвячені історії Галичини під австрійським пануванням [34], діяльності уряду С. Петлюри та УНР [35], Голодомору 1932–33 рр. [36], а також депортації кримських татар. Л. Бережна є автором робіт з історії культури, мистецтва та уявлень ранньомодерної України [16]. А. Айсфельд спеціалізується на вивченні історії німців-колоністів, зокрема Півдня України, є автором монографій, у співавторстві з українськими архівістами – укладачем та редактором збірників документів і покажчиків та численних статей, присвячених даній тематиці [10].

Отже, група обраних нами провідних істориків-україністів складається переважно з генерації народжених у 1960-х та на початку 1970-х років. З огляду на вагомий внесок А. Каппелера та Ф. Гольчевського у вивчення та викладання історії України їхній статус професорів-емеритів є суттєвим мінусом для розвитку українських студій в університетах

німецькомовних країн. Кьольнський університет постає як альма-матер понад чверті фахівців з історії України, де кафедру східноєвропейської історії майже півстоліття займали професори Гюнтер Штюкль (1956–1981 рр.) та Андреас Каппелер (1982–1998 рр.), провідні фахівці. Перелік тем з історії України, які вивчаються істориками, охоплює переважно актуальні політичні теми, пов'язані з українським національним будівництвом, культурним відродженням і релігійною ситуацією у XIX–XX ст., українсько-німецькі, українсько-польські та українсько-єврейські стосунки, насамперед часів Другої світової війни.

Попри те, що Україна зазвичай розглядається у порівняльній перспективі з іншими країнами регіону, події на Майдані 2014 р. та наступна російська воєнна агресія проти України виявили тенденцію чіткішого розуміння не лише німецькомовною академічною спільнотою, але й суспільством загалом суб'єктності України та посилення інтересу до українських студій. Оскільки в німецькомовному академічному середовищі пошуки Східної Європи та її місця розташування тривають донині, то динаміка подальшого розвитку україністики в Німеччині та Австрії буде функцією розвитку Української держави, українознавства та української науки в Україні. Без перебільшення можна сказати, що українознавство мовою провідного члена Європейського співтовариства є надважливим чинником утвердження присутності знань про Україну та українську науку у світовій науці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барвінська П. І. Між наукою і політикою. Інтерпретації Східної Європи в

академічному середовищі німецькомовного простору у кінці XIX – початку XXI ст. / П. І. Барвінська. – Одеса: Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2013. – 447 с.

2. Барвінська П. І. Особливості конструювання образу Східної Європи в академічному середовищі німецькомовних країн в останній третині XX ст. у баченні німецькомовних істориків / П. І. Барвінська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – 2012. – Вип. 111. – С. 11–13.

3. Бюкх К. «Цілком нормально, згідно з засадами свободи совісті, гарантованої сталінською Конституцією»: гоніння на релігію в Галичині у сталінський період (1944–1953) / К. Бюкх // Ковчег. Науковий збірник із церковної історії. – Львів, 2012. – Ч. 6. – С. 305–429.

4. Дубик М. Нарис німецькомовної історіографії про Україну в Другій світовій війні / М. Дубик // Україна в другій світовій війні: погляд з XXI ст.: історичні нариси: у 2 кн. – Кн. 1. – Київ: Наукова думка, 2011. – С. 143–165.

5. Каппелер А. Україна в німецькомовній історіографії / А. Каппелер // Сучасність. – 1996. – №12. – С. 78–85. Стаття з певними змінами публікувалася німецькою мовою також 2000 р., 2003 р. і 2005 р.

6. Мусієнко І. Головні тенденції розвитку україністики в Німеччині та Австрії в XX – на початку XXI ст. / І. Мусієнко // Німеччина – Україна: історичні, культурні, економічні та наукові зв'язки. Збірник наукових праць за матеріалами III Міжнародного наукового конгресу в Мюнхені (10–12 квітня 2011) / Заг. ред. Д. Бойко-Блохин. – Полтава: Шевченко Р. В., 2011. – С. 137–153.

7. Мусієнко І. Проблеми новітньої історії України в сучасній німецькомовній історіографії / І. Мусієнко // Международная научная конференция MicroCAD: Секція №19 – Сучасні проблеми гуманітарних наук. – Х.: НТУ «ХПІ», 2008. – С. 212.

8. Мусієнко І. Україністика в дослідженнях учених Гуманітарного наукового

центру історії та культури Центрально-Східної Європи (Німеччина) / І. Мусієнко // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: Актуальні проблеми історії України. – 2008. – №37. – С. 131–140.

9. Перше видання: Kappeler A. *Kleine Geschichte der Ukraine* / A. Kappeler. – München, 1994. Укр. переклад: Каппелер А. *Мала історія України* / А. Каппелер. – К.: К.І.С., 2007. – 264 с.

10. Причерноморские немцы в жизни и деятельности г. Одессы и региона: 1803–2003: библиографический указатель / Сост. В. Самодуров, А. Айфельд, Н. Шевчук. – Одесса: Астропринт, 2003. – 309 с.; *Немецкое население Таврической губернии*. – Т. 1: Аннотированный тематический перечень дел. Канцелярия Таврического губернатора 1803–1917 гг. Таврическое губернское правление 1803–1917 гг. / Сост.: Л. П. Кравцова, Е. В. Каркач, науч. ред. О. В. Айсфельд. – Одесса: Астропринт, 2000. – 576 с.; Т. 2: Аннотированный тематический перечень дел. Таврическое губернское правление 1803–1917 гг. Таврическое отделение Крестьянского поземельного банка 1884–1920 гг. / Сост.: Л. П. Кравцова, Е. В. Каркач, науч. ред. О. В. Айсфельд; Государственный архив при Совете министров Автономной Республики Крым, Институт германских и восточноевропейских исследований, Геттинген (Германия). – Одесса: Астропринт, 2005. – 774 с.; Самуил Христианович Контениус об иностранной колонизации Южной России: сборник документов. 1801–1829 гг. / Под ред. О. В. Айсфельд. – Одесса: Астропринт, 2003. – 376 с.; *Немцы Херсонщины*. Аннотированный перечень дел Государственного архива Херсонской области (1919–1930) / Сост. А. В. Карпова; науч. ред. О. В. Айсфельд. – Одесса: Астропринт, 2002. – 167 с.

11. Тут і далі з огляду на обмежений обсяг статті подаються майже виключно назви монографій, як виняток – редактовані збірники статей і документів, статті.

12. Уривки з інтерв'ю з професором Віденського університету Андреасом

Каппелером. Записано 18.05.2010 р., м. Відень // Барвінська П. І. *Між наукою і політикою...* – С. 372.

13. Уривки з інтерв'ю з професором Гамбурзького університету Франком Гольчевські. Записано 04.06.2010 р., м. Берлін // Барвінська П. І. *Між наукою і політикою...* – С. 375.

14. Уривки з листа-відповіді доктора габілітованого, доцента Фрайбурзького університету Гуїдо Хауманна від 28.05.2011 р. // Барвінська П. І. *Між наукою і політикою...* – С. 383.

15. Уривки з листа-відповіді професора-емерита Базельського університету Хейко Хауманна від 29.09.2011 р. // Барвінська П. І. *Між наукою і політикою...* – С. 380.

16. Berezhnaya L., Himka J.-P. *The World to Come. Ukrainian Images of the Last Judgment* / L. Berezhnaya, J.-P. Himka. – Cambridge, Mass.: Ukrainian Research Institute, Harvard University, 2014. – 410 p.; Berezhnaya L. *Death and the Afterlife in Early Modern Ukrainian Culture*. – Wiesbaden: Harrasowitz, 2014. [forthcoming]

17. Boeckh K. *Stalinismus in der Ukraine: Die Rekonstruktion des sowjetischen Systems nach dem Zweiten Weltkrieg* / K. Boeckh. – Wiesbaden: Harrasowitz, 2007. – 605 S.

18. Boeckh K., Völkl E. *Ukraine. Von der Roten zur Orangenen Revolution* / K. Boeckh, E. Völkl. – Regensburg: Pustet, 2007. – 296 S.

19. Jilge W. *The Politics of History and the Second World War in Post-Communist Ukraine (1986/1991–2004/2005)* / W. Jilge // *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas: Gespaltene Geschichtskulturen? Zweiter Weltkrieg und kollektive Erinnerungskulturen in der Ukraine* / Hg. W. Jilge, S. Troebst. – Stuttgart: Franz Steiner, 2006. – Bd. 54. – H. 1. – S. 50–81; *Geschichtskultur der Ukraine im Spiegel der ukrainischen Exlibris-Kunst des 20. Jahrhunderts. Katalog zur Ausstellung* / Hg. W. Jilge. – Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2003. – 139 S.; *Staatssymbolik und Geschichtskultur im neuen Osteuropa* / Hg. S. Troebst, W. Jilge // *Themenheft von Osteuropa. Zeitschrift für Gegenwartsfragen des*

- Ostens. – 2003. – Bd. 53. – H. 7. – S. 905–1014; Jilge W. Competing victimhoods – post-Soviet Ukrainian narratives on World War II / W. Jilge // Shared History – Divided Memory. Jews and Others in Soviet-Occupied Poland, 1939–1941/ Ed. E. Barkan, E. A. Cole, K. Struve. – Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2007. – S. 103–133.
20. Golczewski F. Deutsche und Ukrainer, 1914–1939 / F. Golczewski. – Paderborn: Schöningh, 2010. – 1088 S.
21. Golczewski F. Galizien – von der Multikultur zur Monokultur / F. Golczewski // Jüdisches Leben, jüdische Kultur und Literatur in Galizien und der Bukowina. DAAD – Themenband. – Bonn: Köllen Druck und Verlag, 2012. – S. 34–49; Golczewski F. Ghettos in der Ukraine im Zweiten Weltkrieg / F. Golczewski // Lebenswelt Ghetto. Alltag und soziales Umfeld während der nationalsozialistischen Verfolgung / Hg. I. Hansen, K. Steffen, J. Tauber. – Wiesbaden: Harrassowitz, 2013. – S. 181–209; Golczewski F. Shades of Grey. Reflections on Jewish-Ukrainian and German-Ukrainian Relations in Galicia / F. Golczewski // The Shoah in Ukraine. History, Testimony, Memorialization / Ed. R. Brandon, W. Lower. – Bloomington IN, 2008. – S. 114–155. Під редакцією Ф. Гольчевського вийшов збірник «Geschichte der Ukraine» (Гьоттінген, 1993).
22. Grelka F. Die ukrainische Nationalbewegung unter deutscher Besatzungsherrschaft 1918 und 1941/42 / F. Grelka. – Wiesbaden: Harrassowitz, 2005. – 507 S.; Grelka F. «Jüdischer Bolschewismus». Zur Tradition eines Feindbildes in der Ukraine unter deutscher Militärverwaltung 1918 und 1941 / F. Grelka // Besatzung. Funktion und Gestalt militärischer Fremdherrschaft von der Antike bis zum 20. Jahrhundert / Hg. G. Kronenbitter, M. Pöhlmann, D. Walter. – Paderborn, 2006. – S. 180–190; Grelka F. Politics and military actions of ethnic-Ukrainian collaboration for the «New European Order» / F. Grelka // Revisionist Politics in Europe, 1938–1945 / Hg. M. Cattaruzza, D. Langewiesche. – New York, 2013. – P. 126–141; Grelka F. Zwischen Kollaborationismus, Kriminalisierung und Kanonenfutter – die kosakische und ukrainische Rolle vom I. zum II. Weltkrieg / F. Grelka // Die Kosaken im Ersten und Zweiten Weltkrieg / Hg. H. Steininger, R. Stadler, K. C. Berger. – Innsbruck: Studien, 2008. – S. 93–113; Grelka F. Polityka III Rzeszy wobec ukraińskich zmagają niepodległościowych w latach 1939 – 1941 / F. Grelka // Biuletyn Ukrainoznawczy. – 2006. – N 12. – S. 65–79; Grelka F. Der Befreiungskrieg als Beutezug. Zur Verschleierung der Kriegsziele für den deutschen Vormarsch durch die Ukraine 1918 und 1941 / F. Grelka // Krieg und Verbrechen. Situation und Intention: Fallbeispiel / Hg. T. C. Richter. – Münster: Martin Meidenbauer, 2006. – S. 99–111.
23. Hadler F. Das Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas in Leipzig / F. Hadler // Berliner Osteuropa Info. Osteuropa-Institut der FU Berlin. – 2000. – N 14. – S. 107–111.
24. Hausmann G., Diner D. Schwerpunkt: Das jüdische Odessa / G. Hausmann, D. Diner // Zwischen Triest, Saloniki and Odessa – über balkanische und angrenzende Judenheiten. – München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2003. – S. 151–384.
25. Hausmann G. Universität und städtische Gesellschaft in Odessa, 1865–1917. Soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches / G. Hausmann. – Stuttgart: Franz Steiner, 1998. – 699 S.
26. Jobst K. Geschichte der Ukraine / K. Jobst. – Stuttgart: Reclam, 2010. – 256 S.
27. Jobst K. Der Mythos des Miteinander. Galizien in Literatur und Geschichte / K. Jobst. – Hamburg: Dt. Gesellschaft für Osteuropakunde, 1998. – 40 S.
28. Jobst K. Die Perle des Imperiums. Der russische Krim-Diskurs im Zarenreich / K. Jobs. – Konstanz: UVK, 2007. – 485 S.
29. Jobst K. Zwischen Internationalismus und Nationalismus: Die polnische und die ukrainische Sozialdemokratie in Galizien von 1890 bis 1914. Ein Beitrag zur Nationalitätenfrage im Habsburgerreich / K. Jobs. – Hamburg: Dölling und Galitz, 1996. – 304 S.

30. Kappeler A. *Great Russians and Little Russians: Russian-Ukrainian Relations and Perceptions in Historical Perspective* / A. Kappeler. – Seattle: Henry M. Jackson School of International Studies, University of Washington Press, 2003. – 72 p.
31. Kappeler A. *Russland und die Ukraine: Verflochtene Biographien und Geschichten* / A. Kappeler. – Wien: Böhlau, 2012. – 395 S.
32. *Ukraine: Gegenwart und Geschichte eines neuen Staates* / Ed. A. Kappeler, G. Hausmann. – Baden-Baden: Nomos, 1993. – 402 S.
33. Mark R. A. *Galizien unter österreichischer Herrschaft. Verwaltung – Kirche – Bevölkerung* / R.A. Mark. – Marburg: Herder-Institut, 1994. – 128 S.
34. Mark R. A. *Symon Petljura und die UNR. Vom Sturz des Hetmans Skoropads'kyj bis zum Exil in Polen* / R. A. Mark // *Forschungen zur osteuropäischen Geschichte*. – Berlin, 1988. – Bd. 40. – S. 7–228.
35. *Vernichtung durch Hunger. Der Holodomor in der Ukraine und der UdSSR* / Hg. R. A. Mark, G. Simon, M. Sapper, V. Weichsel, A. Gebert. – Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2004. – 208 S.
36. Penter T. *Kohle für Stalin und Hitler. Leben und Arbeiten im Donbass 1929–1953* / T. Penter. – Essen: Klartext, 2010. – 460 S.
37. Penter T. *Odessa 1917. Revolution an der Peripherie* / T. Penter. – Köln: Böhlau, 2000. – 469 S.
38. *Ukrainian narratives on World War II // Shared History – Divided Memory. Jews and Others in Soviet-Occupied Poland, 1939–1941* / Ed. E. Barkan, E. A. Cole, K. Struve. – Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 2007. – S. 103–133.
39. Vulpius R. *Nationalisierung der Religion. Russifizierungspolitik und ukrainische Nationsbildung (1860–1920)* / R. Vulpius. – Wiesbaden: Harrassowitz, 2005. – 475 S.; *Russische und Ukrainische Geschichte vom 16. –18. Jahrhundert* / Hg. R. Vulpius, R. O. Crummey, H. Sundhaussen. – Wiesbaden: Harrassowitz, 2001. – 336 S.; *Vulpius R. Die Unterrichtssprache in den Volksschulen und die konkurrierende Nationsbildung in der Dnjepr-Ukraine* / R. Vulpius // *Nation und Sprache in Nordosteuropa im 19. Jahrhundert* / Hg. K. Maier. – Wiesbaden: Harrassowitz, 2012. – S. 258–271; *Vulpius R. Religion und Nation: Unierte Kirche, Orthodoxie und die «Schutzmacht Russland»* / R. Vulpius // *Die Ukraine. Prozesse der Nationsbildung* / Hg. A. Kappeler. – Köln: Böhlau, 2011. – S. 81–96; *Vulpius R. Feind und Opfer zugleich. Die unierte Kirche aus Sicht der Orthodoxen in der Ukraine (1830–1920)* / R. Vulpius // *Konfessionelle Identität und Nationsbildung. Die griechisch-katholischen Kirchen in Ostmittel- und Südosteuropa im 19. und 20. Jahrhundert* / Hg. H.-C. Maner, N. Spannenberger. – Stuttgart: Franz Steiner, 2007. – S. 19–40; *Vulpius R. «Konfessions-Nationalität» – ein Begriff für die Orthodoxen der vorrevolutionären Dnjepr-Ukraine?* / R. Vulpius // *Schnittstellen. Gesellschaft, Nation, Konflikt und Erinnerung in Südosteuropa. Festschrift für Holm Sundhaussen zum 65. Geburtstag* / Hg. U. Brunnbauer, A. Helmedach, S. Troebst. – München: Oldenbourg, 2007. – S. 261–269; *Vulpius R. Der Kirchenkampf in der Ukraine als Beispiel für Sakralisierung der Nation und Nationalisierung der Religion (1917–1921)* / R. Vulpius // *Nationalisierung der Religion und Sakralisierung der Nation im östlichen Europa im 19. und 20. Jahrhundert (Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Mitteleuropas)* / Hg. M. Schulze Wessel. – Stuttgart: Franz Steiner, 2006. – S. 101–118; *Vulpius R. Enemy and Victim. The Uniate Church from the Viewpoint of the Orthodox in Russian ruled Ukraine (1830–1920)* / R. Vulpius // *Rosja i Europa Wschodnia: «imperiolgia» stosowana* / Hg. A. Nowak. – Kraków: Arcana, 2006. – S. 413–438.
40. *Wendland A. V. Die Russophilen in Galizien. Ukrainische Konservative zwischen Österreich und Russland, 1848–1915* / A. V. Wendland. – Wien: VÖAW, 2001. – 624 S.; *Wendland A. V. Galizien: Westen des Ostens, Osten des Westens. Annäherung an eine ukrainische Grenzlandschaft* / A. V. Wendland // *Österreichische Osthefte*. – 2000. – Jahrgang 42. – H. 3/4. – S. 389–421; *Wendland A. V. Nachbarn als Verräter: Nationalisierungsprozesse,*

Erinnerungspolitik und städtische Öffentlichkeit in Lemberg (1914–1939) / A. V. Wendland // Stadt und Öffentlichkeit in Ostmitteleuropa 1900–1939. Beiträge zur Entstehung moderner Urbanität zwischen Berlin, Charkiv, Tallinn und Triest / Hg. A. R. Hofmann, A. V. Wendland. – Stuttgart: Steiner, 2002. – S. 149–169.

41. Wendland A. W. Hilflos im Dunkeln. «Experten» in der Ukraine-Krise: eine Polemik / A. V. Wendland // Osteuropa. – 2014. – H. 9–10. – S. 13–33; Hausmann G., Penter T. Der Gebrauch der Geschichte Ukraine 2014: Ideologie vs. Historiographie / G. Hausmann, T. Penter // Osteuropa. – 2014. – H. 9–10. – S. 35–50. Див. також відповідь на статтю А. В. Вендланд: Aust M. Nicht wie im «Leben des Brian» Replik auf Anna Veronika Wendlands Kritik / M. Aust // Osteuropa. – 2015. – H. 1–2. – S. 193–202.

REFERENCES

1. BARVINSKA, P. (2013) Between Science and Politics. *The Interpretations of Eastern Europe in the Academic Milieu of German-Speaking Area at the End of the 19th – Early 21st Centuries*. Odesa: Odessa I. I. Mechnikov National University, 447 p. [in Ukr.]
2. BARVINSKA, P. (2012) The Peculiarities of Creation of Eastern Europe's Image in the Academic Milieu of German-Speaking Countries in the Last Quarter of the 20th Century in the German-Speaking Historians' Vision. *Visnyk Kyiivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Istoriiia*. Issue 111. p. 11–13. [in Ukr.]
3. BOECKH, K. (2012) «It is Completely Normal and Corresponds to the Principles of Freedom of Conscience, Guaranteed by the Stalin Constitution»: Persecutions of the Religion in Halychyna in the Stalin Era (1944 – 1953). *Kovchek. Naukovyi zbirnyk iz tserkovnoii istorii*. N 6. pp. 305 – 429. [in Ukr.]
4. DUBYK, M. (2011) An Essay on the German-Speaking Historiography about Ukraine in the World War II. In: *Ukraina v druhii svitovii viini: pohliad z XXI st.: istorichni narysy* (Ukraine in the World War II: A View from the 21st Century: Historical Essays. In 2 Volumes). Volume 1. Kyiv: Naukova dumka, pp. 143–165. [in Ukr.]
5. KAPPELER, A. (1996) Ukraine in the German-Speaking Historiography. *Suchasnist*. № 12. Pp. 78–85. [in Ukr.] The article also was published with some changes in 2000, 2003, and 2005.
6. MUSIIENKO, I. (2011) The Main Tendencies in Development of Ukrainian Studies in Germany and Austria in the 19th – Early 21st Centuries. In: Boiko-Blokhyn, D. (ed.) *Nimechchyna – Ukrainna: istorychni, kulturni, ekonomichni ta naukovi zviazky. Zbirnyk naukovykh prats za materialamy III mizhnarodnoho naukovooho Kongresu v Miunkheni (10–12 kvitnia 2011)* (Germany – Ukraine: Historical, Cultural, Economical, and Scientific Relations. The Collection of Scientific Papers Based on the Proceedings of the 3rd International Scientific Congress in Munich (April 10 – 12, 2011)). Poltava: Shevchenko R. V., pp. 137 – 153. [in Ukr.]
7. MUSIIENKO, I. (2008) Problems of the Resent History of Ukraine in the Contemporary German-Speaking Historiography. *Mezhdunarodnaya nauchnaya konferentsiya MicroCAD: Sektsiya №19 – Suchasni problemy humanitarnykh nauk. Kharkiv: NTU «KhPI»*, p. 212. [in Ukr.]
8. MUSIIENKO, I. (2008) Ukrainian Studies in the Researches of the Center for the History and Culture of East Central Europe (Germany). *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI»: Aktualni problemy istorii Ukrainy*. № 37. pp.131 – 140. [in Ukr.]
9. The first edition: KAPPELER, A. (1994) *Kleine Geschichte der Ukraine*. München: C.H. Beck, 295 p. [in Germ.] See Ukrainian translation: KAPPELER, A. (2007) *A Little History of Ukraine*. Kyiv: K.I.S, 264 p. [in Ukr.]
10. SAMODUROV, V., EISFELD, A., & SHEVCHUK, N. (comp.) (2003) *The Black Sea Germans in the Life and Activities of the City of Odessa and the Region: 1803-2003: Bibliography*. Odessa: Astroprint. 309 p. [in Rus.]; KRAVTSOVA, L. P., & KARKACH, E. V. (comp.), EISFELD, A. (ed.) (2000) *The German*

Population of the Tauride Governorate. Vol. 1: An Annotated Checklist of Files. The Tauride Governor's Office, 1803 – 1917. Provincial Government of Tauride, 1803 – 1917. Odessa: Astroprint. 576 p. [in Rus.]; KRAVTSOVA, L. P., & KARKACH, E. V. (comp.), EISFELD, A. (ed.) (2005) *The German Population of the Tauride Governorate*. Vol. 2: An Annotated Checklist of Files. Provincial Government of Tauride, 1803 – 1917. The Tauride Department of the Peasants' Land Bank, 1884 – 1920. Odessa: Astroprint. 774 p. [in Rus.]; EISFELD, A. (ed.) (2003) *Samuel Kontenius about Foreign Colonization of South Russia: Collection of Documents, 1801 – 1829*. Odessa: Astroprint. 376 p. [in Rus.]; KARPOVA, A. V. (comp.), EISFELD, A. (ed.) (2002) *Germans of the Kherson Region. An Annotated Checklist of the State Archives of the Kherson Region (1919–1930)*. Odessa: Astroprint. 167 p. [in Rus.]

11. Taking into account a limited amount of the article, we present here and below almost exclusively the titles of the monographs. The titles of the edited collected papers and the articles are given rather as an exception.

12. Excerpts from an interview with Andreas Kappeler, Professor at the University of Vienna. Recorded in May 18, 2010 in Vienna. In: BARVINSKA, P. (2013) *Between Science and Politics*. p. 372. [in Ukr.]

13. Excerpts from an interview with Frank Golczewski, Professor at the University of Hamburg. Recorded in June 4, 2010 in Berlin. In: BARVINSKA, P. (2013) *Between Science and Politics*. p. 375. [in Ukr.]

14. Fragments of the response letter by Guido Hausmann, PhD habilitatus, docent at the University of Freiburg dated 28 May 2011. In: BARVINSKA, P. (2013) *Between Science and Politics*. p. 383. [in Ukr.]

15. Fragments of the response letter by Heiko Haumann, Professor-emeritus at the University of Basel dated 29 September 2011. In: BARVINSKA, P. (2013) *Between Science and Politics*. p. 380. [in Ukr.]

16. BEREZHNAJA, L., & HIMKA, J.-P. (2014) *The World to Come. Ukrainian Images*

of the Last Judgment. Cambridge, Mass.: Ukrainian Research Institute, Harvard University. 410 p. [in Eng.]; BEREZHNAJA, L. (2014) *Death and the Afterlife in Early Modern Ukrainian Culture*. Wiesbaden: Harrassowitz. [forthcoming] [in Eng.]

17. BOECKH, K. (2007) *Stalinismus in der Ukraine: Die Rekonstruktion des sowjetischen Systems nach dem Zweiten Weltkrieg*. Wiesbaden: Harrassowitz. 605 S. [in Germ.]

18. BOECKH, K., & VÖKL, E. (2007) *Ukraine. Von der Roten zur Orangenen Revolution*. Regensburg: Pustet. 296 S. [in Germ.]

19. JILGE, W. (2006) *The Politics of History and the Second World War in Post-Communist Ukraine (1986/1991 – 2004/2005)*. In: Jilge, W., & Troebst, S. (ed.) *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas: Gespaltene Geschichtskulturen? Zweiter Weltkrieg und kollektive Erinnerungskulturen in der Ukraine*. Stuttgart: Franz Steiner. Bd. 54. H. 1, SS. 50 – 81 [in Germ.]; JILGE, W. (ed.) (2003) *Geschichtskultur der Ukraine im Spiegel der ukrainischen Exlibris-Kunst des 20. Jahrhunderts. Katalog zur Ausstellung*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag. 139 S. [in Germ.]; JILGE, W., & TROEBST, S. (ed.) (2003) *Staatssymbolik und Geschichtskultur im neuen Osteurop*. In: *Themenheft von Osteuropa. Zeitschrift für Gegenwartfragen des Ostens*. Bd. 53. H. 7. SS. 905 – 1014 [in Germ.]; JILGE, W. (2007) *Competing victimhoods – post-Soviet Ukrainian narratives on World War II*. In: Barkan, E., Cole, E.A., & Struve, K. (ed.) *Shared History – Divided Memory. Jews and Others in Soviet-Occupied Poland, 1939 – 1941*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag. SS. 103–133.

20. GOLCZEWSKI, F. (2010) *Deutsche und Ukrainer, 1914 – 1939*. Paderborn: Schöningh. 1088 S. [in Germ.]

21. GOLCZEWSKI, F. (2012) *Galizien – von der Multikultur zur Monokultur*. In: *Jüdisches Leben, jüdische Kultur und Literatur in Galizien und der Bukowina. DAAD – Themenband*. Bonn: Köllen Druck und Verlag. SS. 34 – 49 [in Germ.]; GOLCZEWSKI, F. (2013) *Ghettos in der Ukraine im Zweiten Weltkrieg*. In: Hansen, I., Steffen, K., & Tauber, J. *Lebenswelt Ghetto* (ed.) *Lebenswelt*

- Ghetto. Alltag und soziales Umfeld während der nationalsozialistischen Verfolgung.* Wiesbaden: Harrassowitz, SS. 181 – 209 [in Germ.]; GOLCZEWSKI, F. (2008) *Shades of Grey. Reflections on Jewish-Ukrainian and German-Ukrainian Relations in Galicia.* In: Brandon, R., & Lower, W. (ed.) *The Shoah in Ukraine. History, Testimony, Memorialization.* Bloomington IN, SS. 114–155. A collected volume «Geschichte der Ukraine» edited by F. Golczewski was published in Göttingen in 1993.
22. GRELKA, F. (2005) *Die ukrainische Nationalbewegung unter deutscher Besatzungsherrschaft 1918 und 1941/42.* Wiesbaden: Harrassowitz. 507 S. [in Germ.]; GRELKA, F. (2006) «Jüdischer Bolschewismus». Zur Tradition eines Feindbildes in der Ukraine unter deutscher Militärverwaltung 1918 und 1941. In: Kronenbitter, G., Pöhlmann, M., & Walter, D. (ed.) *Besatzung. Funktion und Gestalt militärischer Fremdherrschaft von der Antike bis zum 20. Jahrhundert.* Paderborn, SS. 180–190 [in Germ.]; GRELKA, F. (2013) Politics and military actions of ethnic-Ukrainian collaboration for the «New European Order». In: M. Cattaruzza, M., & Langewiesche, D. (ed.) *Revisionist Politics in Europe, 1938–1945.* New York, SS. 126–141; GRELKA, F. (2008) Zwischen Kollaborationismus, Kriminalisierung und Kanonenfutter – die kosakische und ukrainische Rolle vom I. zum II. Weltkrieg. In: Steininger, H., Stadler, R., & Berger, K. C. (ed.) *Die Kosaken im Ersten und Zweiten Weltkrieg.* Innsbruck: Studien, SS. 93–113 [in Germ.]; GRELKA, F. (2006) *Polityka III Rzeszy wobec ukraińskich zmaganī niepodległościowych w latach 1939 – 1941.* *Biuletyn Ukrainoznawczy.* N 12. SS. 65–79 [in Pol.]; GRELKA, F. (2006) Der Befreiungskrieg als Beutezug. Zur Verschleierung der Kriegsziele für den deutschen Vormarsch durch die Ukraine 1918 und 1941. In: Richter, T. C. (ed.) *Krieg und Verbrechen. Situation und Intention: Fallbeispiel.* Münster: Martin Meidenbauer, SS. 99–111. [in Germ.]
23. HADLER, F. (2000) Das Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas in Leipzig. *Berliner Osteuropa Info. Osteuropa-Institut der FU Berlin.* N 14. SS. 107–111. [in Germ.]
24. HAUSMANN, G., & DINER, D. (ed.) (2003) *Schwerpunkt: Das jüdische Odessa. In: Zwischen Triest, Saloniki and Odessa – über balkanische und angrenzende Judenheiten.* München: Deutsche Verlags-Anstalt, SS. 151–384. [in Germ.]
25. HAUSMANN, G. (1998) *Universität und städtische Gesellschaft in Odessa, 1865–1917. Soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches.* Stuttgart: Franz Steiner. 699 S. [in Germ.]
26. JOBST, K. (2010) *Geschichte der Ukraine.* Stuttgart: Reclam. 256 S. [in Germ.]
27. JOBST, K. (1998) *Der Mythos des Miteinander. Galizien in Literatur und Geschichte.* Hamburg: Dt. Gesellschaft für Osteuropakunde. 40 S. [in Germ.]
28. JOBST, K. (2007) *Die Perle des Imperiums. Der russische Krim-Diskurs im Zarenreich.* Konstanz: UVK. 485 S. [in Germ.]
29. JOBST, K. (1996) *Zwischen Internationalismus und Nationalismus: Die polnische und die ukrainische Sozialdemokratie in Galizien von 1890 bis 1914. Ein Beitrag zur Nationalitätenfrage im Habsburgerreich.* Hamburg: Dölling und Galitz. 304 S. [in Germ.]
30. KAPPELER, A. (2003) *Great Russians and Little Russians: Russian-Ukrainian Relations and Perceptions in Historical Perspective.* Seattle: Henry M. Jackson School of International Studies, University of Washington Press. 72 p.
31. KAPPELER, A. (2012) *Russland und die Ukraine: Verflochtene Biographien und Geschichten.* Wien: Böhlau. 395 S. [in Germ.]
32. KAPPELER, A., & HAUSMANN, G. (1993) *Ukraine: Gegenwart und Geschichte eines neuen Staates.* Baden-Baden: Nomos. 402 S. [in Germ.]
33. MARK, R. A. (1994) *Galizien unter österreichischer Herrschaft. Verwaltung – Kirche – Bevölkerung.* Marburg: Herder-Institut. 128 S. [in Germ.]
34. MARK, R. A. (1988) *Symon Petljura und die UNR. Vom Sturz des Hetmans*

Skoropads'kyj bis zum Exil in Polen. *Forschungen zur osteuropäischen Geschichte*. Bd. 40. SS. 7–228. [in Germ.]

35. MARK, R. A., SIMON, G., SAPPER, M., WEICHSEL, V., & GERBERT, A. (ed.) (2004) *Vernichtung durch Hunger. Der Holodomor in der Ukraine und der UdSSR*. Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag. 208 S. [in Germ.]

36. PENTER, T. (2010) *Kohle für Stalin und Hitler. Leben und Arbeiten im Donbass 1929–1953*. Essen: Klartext. 460 S. [in Germ.]

37. PENTER, T. (2000) *Odessa 1917. Revolution an der Peripherie*. Köln: Böhlau. 469 S. [in Germ.]

38. BARKAN E., COLE, E.A., & STRUVE, K. (ed.) (2007) Ukrainian narratives on World War II. In: *Shared History – Divided Memory. Jews and Others in Soviet-Occupied Poland, 1939–1941*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag. SS. 103–133.

39. VULPIUS, R. (2005) *Nationalisierung der Religion. Russifizierungspolitik und ukrainische Nationsbildung (1860–1920)*. Wiesbaden: Harrassowitz. 475 S. [in Germ.]; VULPIUS, R., CRUMMEY R. O., & SUNDHAUSSEN, H. (ed.) (2001) *Russische und Ukrainische Geschichte vom 16. –18. Jahrhundert*. Wiesbaden: Harrassowitz. 336 S. [in Germ.]; VULPIUS, R. (2012) Die Unterrichtssprache in den Volksschulen und die konkurrierende Nationsbildung in der Dnjepr-Ukraine. In: Maier, K. (ed.) *Nation und Sprache in Nordosteuropa im 19. Jahrhundert*. Wiesbaden: Harrassowitz, SS. 258–271 [in Germ.]; VULPIUS, R. (2011) Religion und Nation: Unierte Kirche, Orthodoxie und die «Schutzmacht Russland». In: Kappeler, A. (ed.) *Die Ukraine. Prozesse der Nationsbildung*. Köln: Böhlau, SS. 81–96 [in Germ.]; VULPIUS, R. (2007) Feind und Opfer zugleich. Die unierte Kirche aus Sicht der Orthodoxen in der Ukraine (1830–1920). In: Maner, H.-C., & Spannenberger, N. (ed.) *Konfessionelle Identität und Nationsbildung. Die griechisch-katholischen Kirchen in Ostmittel- und Südosteuropa im 19. und 20. Jahrhundert*. Stuttgart: Franz Steiner. SS. 19–40 [in Germ.]; VULPIUS, R. (2007) «Konfessions-Nationalität» – ein Begriff für die Orthodoxen der vorrevolutionären Dnjepr-Ukraine?

In: Brunnenbauer, U., Helmedach, A., & Troebst, S. (ed.) *Schnittstellen. Gesellschaft, Nation, Konflikt und Erinnerung in Südosteuropa. Festschrift für Holm Sundhaussen zum 65. Geburtstag*. München: Oldenbourg, SS. 261–269 [in Germ.]; VULPIUS, R. (2006) Der Kirchenkampf in der Ukraine als Beispiel für Sakralisierung der Nation und Nationalisierung der Religion (1917–1921). In: Schulze Wessel, M. (ed.) *Nationalisierung der Religion und Sakralisierung der Nation im östlichen Europa im 19. und 20. Jahrhundert (Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Mitteleuropas)*. Stuttgart: Franz Steiner, SS. 101–118 [in Germ.]; VULPIUS, R. (2006) Enemy and Victim. The Uniate Church from the Viewpoint of the Orthodox in Russian ruled Ukraine (1830–1920). In: Nowak, A. (ed.) *Rosja i Europa Wschodnia: «imperiolgia» stosowana*. Kraków: Arcana, SS. 413–438.

40. WENDLAND, A. V. (2001) *Die Russophilen in Galizien. Ukrainische Konservative zwischen Österreich und Russland, 1848–1915*. Wien: VÖAW. 624 S. [in Germ.]; WENDLAND, A. V. (2000) Galizien: Westen des Ostens, Osten des Westens. Annäherung an eine ukrainische Grenzlandschaft. *Österreichische Osthefte*. Jahrgang 42. H. 3/4. SS. 389–421 [in Germ.]; WENDLAND, A. V. (2002) Nachbarn als Verräter: Nationalisierungsprozesse, Erinnerungspolitik und städtische Öffentlichkeiten in Lemberg (1914–1939). In: Hofmann, A. R., & WENDLAND, A. V. (ed.) *Stadt und Öffentlichkeit in Ostmitteleuropa 1900–1939. Beiträge zur Entstehung moderner Urbanität zwischen Berlin, Charkiv, Tallinn und Triest*. Stuttgart: Steiner. SS. 149–169. [in Germ.]

41. WENDLAND, A. V. (2014) Hilflos im Dunkeln. «Experten» in der Ukraine-Krise: eine Polemik. *Osteuropa*. H. 9–10. SS. 13–33 [in Germ.]; HAUSMANN, G., & PENTER, T. (2014) Der Gebrauch der Geschichte Ukraine 2014: Ideologie vs. Historiographie. *Osteuropa*. H. 9–10. SS. 35–50. [in Germ.] See also a replay to A.V.Wendland's article: AUST, M. (2015) Nicht wie im «Leben des Brian» Replik auf Anna Veronika Wendlands Kritik. *Osteuropa*. H. 1–2. SS. 193–202. [in Germ.]

T. Shevchenko

*The History of Ukraine in the Contemporary German-Speaking Historical Science:
Historians and Research Areas*

Abstract

A «personal factor» plays a defining role in the development of Ukrainian Studies in Germany and German-speaking countries. Ukrainian Studies is developing in the academic centers of Germany and Austria first of all due to enthusiasm of some scholars, in particular historians. A general sketch of their collective portrait enables to get a view of peculiarities of contemporary Ukrainian Studies activities, the personal dimension of Ukrainian Studies in Germany and Austria, its popular research areas. We have chosen thirteen representatives of German-speaking science who study the history of Ukraine and related subjects, such as the history of Ukrainian culture, church, interethnic relations etc. They are Alfried Eisfeld (Hamburg), Liliya Berezhna (Münster), Katrin Boeckh (Regensburg), Anna Veronika Wendland (Marburg), Ricarda Vulpius (Munich), Guido Hausmann (Munich), Frank Golczewski (Hamburg), Frank Grelka (Frankfurt (Oder)), Wilfried Jilge (Leipzig), Kerstin Jobst (Vienna), Andreas Kappeler (Vienna), Rudolf A. Mark (Hamburg), Tanja Penter (Heidelberg). More than a quarter of them have not status of professor or habilitation degree, two of them are professors emeriti (A. Kappeler and F. Golczewski) who don't give lectures. About one third of the historians were born beyond the borders of Germany. It correlates with a little interest to the Eastern European Studies in German-speaking science in general for a long period. We can determine the representatives of three generations among the scholars, namely war and post-war generation, as well those who were born in the 1960s – first half of the 1970s (representatives of the latter ones prevail). The University of Cologne, where leading scholars G. Stökl and A. Kappeler held a chair of Eastern European Studies almost for half a century, is the alma mater of more than a quarter of scholars dealing with the history of Ukraine. The topics being studied by mentioned historians have current political interest and refer to Ukrainian national building, cultural revival and religious situation in the 19th – 20th centuries as well as the Ukrainian-German, Ukrainian-Polish, and Ukrainian-Jewish relationships during the period of World War II in the first place.